

Ο Ιωάννης Μεταξάς πολιτικός ηγέτης.

Metaxas

Τ Ο Π Ρ Ο Σ Ω Π Ι Κ Ο Τ Ο Υ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

★ ★ ★

1921-1932

Επιμέλεια: ΠΑΝ. Μ. ΣΙΦΝΑΙΟΣ

Ι Κ Α Ρ Ο Σ

1964

Διατί τὰ ἔκαμα ὅλα αὐτά; Τί με ὥθησε; Τί ὑποσυνείδητον ἐνήργησε μέσα μου;

Ἐφτιασα τὸ καινούργιο σπίτι. Ἐδημιούργησα νέον βίον.

Ἀλλὰ ἔχασα τὴ μανούλα μου. Τὴ μανούλα μου.

Τί πείρα αὐτοῦ τοῦ χρόνου! Μεγάλη πείρα. Ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων.

Καὶ ὅσο πάει τόσο στερεώνει μέσα μου ἡ πίστις.

Ὁ Θεὸς νὰ φυλάγῃ τὴν Λέλαν καὶ τὴν Λουλοῦ καὶ τὴν Νανά.

Τὴν Μαριάνθη καὶ τοὺς δικούς της.

Καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς μας.

Μὲ ὅλους ζοῦμε καλά, εἰρηνικά.

Τί γαλήνη! Καὶ εἶναι ἔργον μου!

1928

ΤΟ ΚΥΚΝΕΙΟΝ ΑΣΜΑ

«Ὁλόγυρά μας περιφέρεται ἡ ἀνυπομονησία
Βενιζέλου πρὸς κατάληψιν ἀρχῆς».

Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1927, ὁ Μεταξᾶς ἐσημεῖωνε: «Γαλήνη καὶ ἡσυχία εἰς ὅλην τὴν χώραν. Ὑπάρχει καὶ κάποια οἰκονομικὴ στενοχώρια. Ἀλλὰ περνάει. Ἡ γαλήνη εἶναι ἔργον μου».

Τὴν ἐπαύριο, γιορτιάτικα, τοῦ ἔρχονται τὰ μαντάτα: Ὁ Βενιζέλος ἐτοιμάζεται νὰ κτυπήσῃ τὸν Καφαντάρη, νὰ ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνησι «...ὠθεῖται ἀπὸ τοὺς φίλους του, τοὺς ἔξω τοῦ περιθωρίου τοῦ σημερινοῦ καὶ ἀπὸ τὴν φιλαρχίαν του. Ἀλλὰ σήμερα κυριαρχεῖ ἄκρα γαλήνη καὶ ἐλπίς ἀναγεννήσεως. Πῶς θὰ βάλῃ χέρι νὰ χαλάσῃ αὐτά; Εἶναι δυνατόν;... Ἐν τούτοις ἀδύνατα δὲν εἶναι — καὶ μάλιστα στὸν τόπο μας καὶ μὲ τὸν λαόν μας... Θὰ ἀνατρέψουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναγεννήσεως; Χωρὶς ἀφορμὴν μάλιστα;» Καὶ προσθέτει μιὰ φράσι, τῆς ὁποίας ἀγνοεῖ ἴσως τὸ προφητικὸ περιεχόμενον: «Τότε θὰ μοῦ δώσουν δύναμιν καὶ ἀσφαλῶς, μετὰ τὴν ταραχὴν, τὴν ΑΠΟΛΥΤΟΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν».

Τὴν Κυβέρνησι τῶν Πέντε Ἀρχηγῶν διαδέχθηκε, τὴν 17 Αὐγούστου 1927, ἡ Κυβέρνησις τῶν Τεσσάρων: Καφαντάρης, Μιχαλακόπουλος, Μεταξᾶς, Παπαναστασίου. Ἐκράτησε πέντε περίπου μῆνες. Τὴν 8 Φεβρουαρίου 1928, ἡ συνεργασία περιωρίσθηκε στοὺς τρεῖς: Καφαντάρης, Μιχαλακόπουλος, Μεταξᾶς. Ὁ Παπαναστασίου εἶχε ἀποχωρήσει μὲ τὴν ἀφορμὴ τῆς ὁδοποιίας. Οἱ λόγοι ἦσαν βαθύτεροι. Ὅχι ἴσως αὐτοὶ ποὺ φαντάσθηκε ὁ Μεταξᾶς, ὅτι δηλαδὴ ὁ Παπαναστασίου ἐδούλευε γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Βενιζέλου. Ἡ ἱστορικὴ συνέχεια ἀπέδειξε τὸ ἐναντίον. Σοβοῦσε ἀπὸ καιρὸ ἰδεολογικὴ δυσαρμονία στοὺς κόλπους τῆς συνεργασίας. Ὁ Παπαναστασίου ἦταν σοσιαλιστής. Οἱ ἄλλοι τρεῖς, κλασσικοὶ φιλελεύθεροι, μὲ συντηρητικώτερο τὸ Μιχαλακόπουλο. Ἄν ὁ Καφαντάρης, ἀρχηγὸς τοῦ μεγαλυτέρου κόμματος, εἶχε στόφα ἡγέτου, πιθανῶς νὰ ἀπεφεύγετο τὸ ρῆγμα. Ἀλλὰ ὁ Ρουμελιώτης μὲ τὸ τόσο διανγὲς μυαλὸ καὶ τὸ ἀσυνήθιστο πολιτικὸ ἦθος, ὑπενομεύετο αὐτῇ τῇ φορᾷ ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Βενιζέλο. Ἡ ἐπίθεσις, συγκολλημένη στὴν ἀρχὴ μέσῳ τοῦ Τύπου, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν

ἀκατονόμαστο Σίμο τῆς «Πατρίδος» (τὸν ἥρωα τῆς κατοπινῆς «λοβιτούρας»), ξεσπάει ἀνοιχτὴ τὸν Μάιο μὲ τις δημόσιες ἐκδηλώσεις τοῦ Βενιζέλου. Ὁ Μεταξᾶς, ἐξαντλημένος ἀπὸ τὸ λυσσαλέο ἀγῶνα τῶν ἀντιβενιζελικῶν, φθαρμένος καὶ ἀρδιασμένος, εἶναι ἀνίκανος νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ὁ Μιχαλακόπουλος εἶναι ἔτοιμος νὰ πηδήσῃ στὸ στρατόπεδο τοῦ Βενιζέλου. Καὶ ὁ Καφαντάρης, παθολογικὰ περήφανος καὶ εὐθικτος, ἐγκαταλείπει τὴ μάχη.

Ἡ τελευταία Κυβέρνησις Συνεργασίας στηρίζεται πάνω στὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Εἶναι σὰ νὰ κάθεται πάνω σὲ ἡφαίστειο. Ὁ Μεταξᾶς θὰ ἐξηγήσῃ στὴ Βουλὴ γιατί συγκατένευσε στὴν τελευταία αὐτὴ, τὴν ἀπελπισμένη πιά, δοκιμὴ: «Ἡ κυρία ἐντολὴ ἢ δοθεῖσα εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἦτο νὰ συντελέσωμεν διὰ πάσης θυσίας εἰς τὴν κατάπανσιν τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁμαλότητος ἐν τῷ τόπῳ. Κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν ἐδιστάσαμεν. Εὐρέθημεν πρὸ τοῦ διλήματος ἢ νὰ μετᾶσχωμεν τῆς Κυβερνήσεως ἢ νὰ μὴ μετᾶσχωμεν, ὁπότε θὰ ἐβαίναμεν πρὸς ἐκλογάς. Ἀλλ' αἱ ἐκλογαὶ αὐταὶ θὰ διεξήγοντο μετὰ πρωτοφανοῦς πείσματος, θὰ ἐξετίθετο καὶ πάλιν ἡ χώρα εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ¹».

Οἱ Λαϊκοὶ θὰ μπορούσαν νὰ στηρίξουν τὴν Κυβέρνησι. Ἀλλὰ δὲν τὸ θέλουν. Θέλουν μάλιστα ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Καὶ θὰ τὸ δείξουν στὴ συζήτησι γιὰ τὸ ἐκλογικὸ σύστημα. Ὁ Τσαλδάρης συμφωνεῖ κρυφὰ μὲ τὸν Βενιζέλο καὶ τάσσεται ὑπὲρ τοῦ πλειψηφικοῦ. Τὸ γιατί θὰ μᾶς τὸ πῇ ὁ πιστὸς βιογράφος του: «Δὲν εἶχεν ἀποκρύνει ἀπὸ τοὺς ἀμεσωτάτους συνεργάτας του ὅτι εἰς τὴν ἐμμονὴν του τὸν ἤγαγεν ἀκόμη καὶ ἡ ἀκριβὴς, κατ' αὐτόν, ἐκτίμησις τοῦ ἀπωτέρου συμφέροντος τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ἥτις ὑπεδείκνυνεν, ὅπως ἐπωφεληθῇ τοῦτο τῆς παρουσιαζομένης εὐκαιρίας διὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὑπὸ τὴν ἰδικήν του σημαίαν τὰς ἀντιβενιζελικὰς λαϊκὰς δυνάμεις, ἐκ μὴ δε-νιζομένων τῶν ἄλλων πολιτικῶν ὁργανισμῶν, ἢ διατήρησις τῶν ὁποίων συνεπήγετο τὴν διασποράν των»². Στόχος ἦταν ὁ Μεταξᾶς. Καὶ μέσον ἐξοντώσεως ἢ πόλωσης. Ἔτσι ἐξηγεῖται, ἀθηντικὰ καὶ ἀναδρομικά, ὁλόκληρη ἡ πολιτικὴ τῆς τότε δεξιᾶς.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὑπῆρχε κίνδυνος ἡ Βουλὴ τοῦ Ἰουνίου νὰ ψηφίσῃ τὴν ἀναλογικὴ. Ὁ Βενιζέλος δὲν ἦταν ἄνθρωπος νὰ διστάσῃ. Μὲ δυὸ μαχαιριές στὸ Σύνταγμα, στίς ὁποῖες συγκατένευσε ὁ Κουντουριώτης³, διέλυσε τὴ Βουλὴ τοῦ 1926 καὶ ἐπανέφερε μὲ διάταγμα τὸ πλειψηφικὸ, τὸ περίφημο πλειψηφικὸ τοῦ Παπανδρέου τοῦ 1923.

1. Πρακτικὰ Βουλῆς 1 Ἰουνίου 1928.

2. Γ. Βούρου, «Παναγῆς Τσαλδάρης», σελ. 169. Βλ. καὶ σελ. 162 καὶ 168.

3. «Διότι», γράφει ὁ Λαφνῆς, «ἦτο ἀγνὸς ἄνθρωπος τῆς θάλασσης» (Α', σελ. 384).

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κρίσεως, ὁ Μεταξᾶς ὑπέστη καὶ δεύτερο βαρὺ πλῆγμα τῆς μοίρας. Τὴν 30 Μαΐου 1928 ξεψύχησε ἡ ἀδελφή του ἡ «Μαριανθούλα». Ἡ «παλιὰ οἰκογένεια» ἔσβηνε.

Οἱ ἐκλογὲς τῆς 19 Αὐγούστου συμπλήρωσαν τὴ δοκιμασία. Οἱ συμπολίτες του τὸν κατεψήφισαν. Τὴν ἐπαύριο τηλεγραφοῦσε στὴ γυναῖκα του καὶ στὴν «Πολιτεία» τὴν ἀπόφασί του νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ. Καὶ τὴν 27 Αὐγούστου 1928 σημειώνει στὸ «Ἡμερολόγιό» του: Ἐδῶ κλείνει ἡ πολιτικὴ μου ζωή.